

ников «Збор калосся», «Мой каўчэг», «Errata» и других, созданных в период с 1983 по 1995 г., содержится более 40 образов и символов античной мифологии и культуры. Они стали органичным явлением в контексте танковской поэзии, адаптировались к белорусской культуре и, наконец, даже приобрели национальные черты, что дало право поэту, хотя и с долей иронии, говорить о своем лирическом герое, ставя его в один ряд с мифологическими и историческими персонажами: «*Некалі нейкі гісторык, / Філософ, / Разважаючы аб чалавечых / недахопах, / Успомніўшы пра слабасць / Пяты Ахілеся, / пра няўтольную прагнасць / Мідаса да золата, / пра цягу Калумба / Да вар'яцкіх вандровак, / пра захапленне Каперніка / Зьянем зор, – / Напэўна не абміне сказаць / І пра мой недахоп – / Пісанне вершаў*» [2, с. 150].

Библиографический список

1. Танк М. Поўны збор твораў : у 13т. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 6 : Вершы (1983–1995). – 2007. – 454 с.

РЭЦЭПЦЫЯ ПУШКІНСКАГА ТЭКСТУ Ў ТВОРЧАСЦІ ВАСІЛЯ ЗУЁНКА

Н. В. Заяц

*Кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
УА «Беларускі дзяржаўны педагогічны
ўніверсітэт імя Максіма Танка»,
г. Мінск, Беларусь*

Summary. The article deals with the most popular ways of Pushkin's text reception by Belarusian author V. Zuyonak. It reveals the role of Pushkin's artistic heritage in V. Zuyonak's works. Our attention is also attracted by the mechanisms of reception.

Keywords: V. Zuyonak; A. Pusakin; poetry; reception; literature.

Узнікненне шэрагу мастацкіх тэкстаў сучаснага беларускага пісьменніка Васіля Зуёнка звязана з А. С. Пушкіным. Асоба рускага класіка ў яго мастацкім набытку выступае сімвалам генія, найвышэйшай меры таленту, бясспрэчным літаратурным аўтарытэтам. Рэцэпцыя пушкінскага тэксту ажыццяўляецца пераважна праз увядзенне «чужога слова»: цытатаванне, выкарыстанне гістарычных і літаратурных алюзій, рэмінісцэнцый, эпіграфаў.

У пушкініяну В. Зуёнка ўваходзяць арыгінальныя творы розных жанраў і праблемна-тэматычных груп, а таксама пераклады. Так, вобраз А. С. Пушкіна паўстае ў вершах на тэму мастака і мастацтва («Рандэву па мемуарыяльным Віцебску ў дзень адкрыцця помніка Уладзіміру Караткевічу», «А мне ўжо восьмы дзясятак...»), творах жартоўна-іранічнага

(“От жа як...”, “У ссылку!..”) і палымяна-патрыятычнага (“Пра сябе, як пра нас...”) характару, філасофскай лірыцы (“Адыходзяць сябры, адыходзяць...”, “Зняверанасць”). Аўтар праводзіць паралелі паміж сучаснасцю і пушкінскай эпохай, спрабуе разгадаць загадку генія, спасцігнуць сутнасць творчасці, а праз яе – спазнаць самога сябе: “*Храни меня, мой талисман*”... / *Якім ён быў, ахоўнік тайны? / Каго маліў паэт апальны / Адпрэчваць здраду і абман? <...> / І мне ён шэпча: праз вякі / Паэта дух праносіць тайну, / Насьпех – разгадкаю звычайнай – / Не адамкнуць яе замкі...*” [3].

Яшчэ ў 1970 годзе ў аўтабіяграфіі “Бачу з усіх сцяжын...” малады В. Зуёнак, разважаючы пра свае арыенціры ў мастацтве, узгадваў пушкінскія словы “Нет, весь я не умру – душа в заветной лире мой прах переживет...”. Беларускі паэт даў сваю інтэрпрэтацыю паняцця творчай бесмяротнасці: “*Найпершае прызначэнне мастацтва – праз прызму мінулага і існага праектаваць будучае*” [1, с. 400]. Трыадзіства “мінулае – сучаснасць – будучыня” стала асновай зуёнкаўскай часовай мадэлі свету. Народжаны “*араць, сеяць, малаціць*”, аўтар захоўвае “*жытнёвую памяць*” продкаў, замацоўвае вопыт пакаленняў у вершаваных радках, якія будуць успрымацца як ідэйна-творчыя і маральныя імператывы паэта (“*зямля – мая аснова*”, “*усіх пачаткаў я – працяг і ўсіх працягаў я – пачатак*” і інш.). Гарацыеўска-пушкінскую інтэнцыю, эгацэнтрычную па сваёй сутнасці, засяроджаную на ўнікальнай асобе Мастака, В. Зуёнак экстрапалюе на сваіх папярэднікаў: у паэтычных і празаічных тэкстах стварае летапіс уласнага роду і жыцця землякоў, такім чынам пракладваючы і ім шлях у бесмяротнасць.

Ідэя менавіта такой бесмяротнасці праз некаторы час увасобілася ў паэме “*Маўчанне травы*” (1974–1978), адзначанай Дзяржаўнай прэміяй Беларусі імя Янкі Купалы. У аснове ліра-эпічнага палатна – жыццёвыя перыпетыі паэтавай сям’і ў самыя драматычныя моманты нацыянальнай гісторыі (дзве сусветныя вайны, паслярэвалюцыйнае аднаўленне вёскі, калектывізацыя). Першасна-пачуццёвае дзіцячае ўспрыманне і аналітычна-ацэначны погляд дарослага паядноўваюцца ў вобразе лірычнага героя. Дуалістычнае светабачанне аўтара рэалізуецца і ў адсылцы да рускага класіка: успамін з дзяцінства пра чытанне сястрой твораў Пушкіна і выкліканая ім разважанні бацькі “аб прыродзе творчасці”, паэтычнай і гаспадарска-сялянскай, натуральна ўпісваецца ў тканіну тэксту, выяўляючы, аднак, не столькі перакананні персанажаў, колькі літаратурныя прыярытэты і філалагічны досвед аўтара: “*Вунь Зіна чытала, як Пушкін / Пару падбіраў да густу: / То гразка, то мошкі ды мушкі – / І ў сэрцы, бачыце, пуста. / З настроем не ладна – і з вершам / Выходзіць штосьці не тое: / Паэт – на Расіі найпершы, – / А вось і ў яго прастоі. / З адным толькі бацька – хоць трэсні – / Не мог пагадзіцца начыста, / Што восенню бралася песня, / А не вясною квяцістай. / Ды з Пушкіна спыт*

асобы. / Ён Пушкін – і з ім не раўняйся. / А вось жа і іншым собіць / Сядзец на нейкім Парнасе” [1, с. 206–207]. Такім чынам, і гэты буйнамаштабны па ахопу падзей і значнасці ўзнятых праблем твор мае пэўнае дачыненне да Зуёнкавай пушкініяны.

Відавочны, без дапушчэнняў зварот да А. С. Пушкіна ажыццёўлены ў паэтычным зборніку В. Зуёнка “Чорная лесвіца” (1992). У анатацыі тлумачыцца метафара назвы: “Чорная рэчка Пушкіна – чорная лесвіца Янкі Купалы – чорныя прыступкі лёсу. Яны вядуць у глыбіні нашай трагічнай гісторыі. Новая кніга Васіля Зуёнка прасякнута трагедыйным пафасам, паслячарнобыльскай трывогаю” [2, с. 101]. Квінтэсенцыяй змрочных адчуванняў аўтара з’яўляецца верш “Лесвіцы Чорная рэчка...”, які ўяўляе сабой складаную гістарычную алюзію і кантамінуе трагічныя факты біяграфіі двух нацыянальных геніяў – беларускага і рускага. В. Зуёнак праводзіць аналогіі паміж заўчаснымі смерцямі Купалы і Пушкіна, бачыць містычную ўзаемаабумоўленасць іх лёсаў: “Калі ў вестыбюлі / Гасцініцы знатнай “Масква” / Хоць раз / Вы чулі / Ў гуле / Наездзеым / Раптоўнае: / “А-а!..” – / То рэха Купалы, / Што з Чорнае рэчкі слоды / Ад Пушкіна прыблукала, / Звязала / Іх лёс / Праз гады... / У гулкую яму – / У лесвічны гэты развод – / Купалы / Купальскую драму / Дартэс, / Як у чорную раму, / Штурхнуў, / У апошні палёт. / І лёд / Мармуровы / На маршах / прыступак цяжкіх / Цяплом дывановым, / Агнём пурпуровым / Цяпер не растопяць вякі. / Калоны, як свечкі, / Стаяць, / Ды не могуць свяціць, – / Як Чорная рэчка / Адмыцца не можа – / Ёй вечна Чорнаю быць” [2, с. 14]. Настрой верша-рэквіема па прароках падыраецца амаль на ўсе творы кнігі, ператвараецца ў рэквіем па нядаўна страчанай паэтам маці, па атручанай Чарнобылем Айчыне.

Да Пушкіна і Купалы як да безумоўных аўтарытэтаў у паэзіі апелюе В. Зуёнак і ў вершы “Дзеяслоў”, выступаючы абаронцам дзеяслоўнай рыфмы: “Помніць востра: Купалам і Пушкіным / На Парнас гэта рыфма дапушчана! / Дзеяслоў – дзея слова: / падзея, надзея, – / І душа маладзее, і голас цвярдзее / Гэта кліч, / што паходняй у цемры ўспыхнуў. / Дзеяслоўная рыфма – / выдатная рыфма!” [2, с. 10]. “Прафесійны” па тэматыцы верш стаў эскізам да праявічнага дыптыха “Тукаючы слова” (2007) і пасля ўвайшоў у яго ў якасці мастацкага падмацавання літаратурна-крытычных разваг: “У разрад банальных трапіла нашым часам і дзеяслоўная рыфма. А дарма... Прастата прастатой, а дзеянне дзеяннем. Хіба так сабе сказана: “Глаголом жги сердца!..”? “Глагол” у Пушкіна – не проста часціна мовы. Гэта Слова, Слова з вялікай літары. Невыпадкава і ў паэме “Домик в Коломне” ёсць такія, не сказаць праграмныя, але і не прахадныя рэмаркі: “Вы знаете, что рифмой наглагольной / гнушаемся мы. Почему, спрошу...”” [1, с. 481]. Ужо самой назвай другой часткі твора – “Рыфма, гучная сяброўка...”, што ўяўляе сабой пераклад пушкінскага радка “Рифма, звучная подруга...”, – і шматлікімі зваротамі

да спадчыны рускага паэта В. Зуёнак падкрэслівае стаўленне да яго як да галоўнага майстра-рыфматворцы. Паказальна, што ўзорныя прыклады з Пушкіна падаюцца не ў арыгінале, а ва ўласным перакладзе В. Зуёнка. Вялікі аматар і знаўца паэзіі рускага генія, беларускі пісьменнік пранікся пушкінскім радкамі настолькі глыбока, каб прамаўляць іх сваёй мовай: “Эха, бяссонная німфа, блукала над пльынню Пенэя. / Феб набачыў яе і жарсцю пякельнай успыхнуў. / Німфа плод захаплення закаханага бога панесла / І ў пакутах яна нарадзіла паміж гаманлівых наяд, / А дачушку ад маці прымала сама Мнемазіна. / Вырасцала дзяўчынка-гарэзніца ў хоры багінь-аанід, / Прыгажосцю – як Эха, – на маці; слухмяная музам; / І на зямлі Рыфмай паэты назвалі яе” [1, с. 461] (“Рыфма”).

Паэтычнае пацвярджэнне значнасці творчай асобы А. С. Пушкіна знаходзім і ў чатырохрадкоўі “Зняверанасць”, якое адкрываецца эпіграфам “Звезда печальная, вечерняя звезда...”: “Абманы ў масках цыцэроніі, / Душа нямеє ў клетцы птушкаю, – / Ні талісманаў, ні гармоніі... / Вазьму ды пачытаю Пушкіна...” [Цытуецца па рукапісу В. Зуёнка. – Н. 3.]. Рэцэпцыя творчасці рускага генія, такім чынам складае важную ў ідэйна-сэнсавых адносінах частку літаратурнага набытку В. Зуёнка, выяўляе ідэйна-творчыя і эстэтычныя прыярытэты беларускага аўтара.

Бібліяграфічны спіс

1. Зуёнак В. Выбраныя творы. – Мінск: Кнігазбор, 2010. – 512 с.
2. Зуёнак В. Чорная лесвіца: вершы і паэмы. – Мінск: Маст. літ., 1992. – 159 с.
3. Зуёнак В. Ячменнае поле: вершы // Дзеяслоў. – 2013. – № 34. URL: <http://dziejaslou.by/old/www.dziejaslou.by/inter/dzeja/dzeja.nsf/htmlpage/zuj3402ec.html?OpenDocument> (дата звароту: 17.10.2018).

РАМАН В. КАЗЬКО “БУНТ НЕЗАПАТРАБАВАНАГА ПРАХУ”: ПРАБЛЕМА ЭКЗІСТЭНЦЫЯЛЬНА ЗАКІНУТАГА ЧАЛАВЕКА

А. А. Любчанка

Аспірант,
УА “Беларускі дзяржаўны педагагічны
ўніверсітэт імя Максіма Танка”,
г. Мінск, Беларусь

Summary. The article investigates the ways of reflecting the existential problems of abandonment in the novel “Revolt of unclaimed ashes” of the Belarusian writer V. Kazko. Besides abandonment, in the work found other problems of existential philosophy: freedom of choice, loneliness and responsibility of one person to the community as a whole.

Keywords: V. Kazko; “Revolt of unclaimed ashes”; abandonment; existentialism.

Віктар Казько з’яўляецца адным з вядучых беларускіх пісьменнікаў сваёй генерацыі, якую часта называюць “сярэдным пакаленнем” ці